

Regeringskansliet
Miljö- och energidepartementet
m.registrator@regeringskansliet.se
Kopia
kerstin.gronman@regeringskansliet.se

Underlag till Kontrollstation 2015 för anpassning till ett förändrat klimat. SMHI, Klimatologi Nr 12, 2015

Länsstyrelsen i Jönköpings län har fått ovanstående utredning på remiss av Miljö- och energidepartementet för synpunkter på förslagen eller material.

Länsstyrelsen koncentrerar sina synpunkter i det omfattande materialet på den Färdplan som presenteras i rapporten.

Det lämnas även synpunkter på de specifika förslag som Länsstyrelsen bedömer som särskilt angeläga, samt på de förslag som direkt berör länsstyrelsernas verksamhet.

SAMMANFATTNING

Länsstyrelsen delar den uppfattning som behandlas i punkt 1 och 4 av de viktigaste nämnda slutsatserna i Sammanfattningen.

- Regelverk behöver anpassas, roller och ansvar samt strategier och mål måste tydliggöras
- Hur kostnader ska fördelas mellan olika aktörer och hur resurser till prioriterade åtgärder ska säkerställas, behöver klargöras

Vidare anser Länsstyrelsen att punkt 2 och 3 är viktiga men att det i det fortsatta arbetet med klimatanpassning kan ha en något lägre prioritet.

Länsstyrelsen har samma uppfattning om att lokal och regional nivå är i fokus eftersom stora delar av genomförandet utförs där samt att den nationella nivån måste säkerställa nationellt stöd (mål, strategi, regelverk, finansiering). Länsstyrelsen har den uppfattningen att det är en mycket bra idé att fortsätta utveckla en sammanhållen politik för klimatanpassningsarbetet med ett tydligt ansvarstagande från stat och kommuner men där också näringslivet, intresseorganisationer och enskilda medborgare inkluderas. Länsstyrelsen delar också utredningens syn på länsstyrelsens roll som en tvärsektorieell kompetent och samlande regional aktör och välkomnar förslaget till resurstilldelning som möjliggör fortsatt offensiv satsning på att utveckla och konkretisera klimatanpassningsarbetet på regional nivå, vilket vi ser som förutsättning för att samhället ska kunna möta klimatförändringarna.

Länsstyrelsen är av den uppfattningen att de regionala och lokala perspektiven saknas i bakgrundsmaterialet och förslagen. Länsstyrelsen delar inte utredningens förslag om tillvägagångssättet för hur klimatanpassningsarbetet ska genomföras. Länsstyrelsen anser att statliga medel för klimatanpassning ska finansiera det som är av allmänt intresse för att aktivt möta klimatförändringarna och utveckla ett långsiktigt robust samhälle, inte kompensera för vad som redan borde ha utförts av olika aktörer, myndigheter och kommuner inom sina ansvarsområden.

Länsstyrelsen ser det som en aning problematiskt att utredningen genomförts av en myndighet som har omfattande uppdrag inom området och därför inte kan betraktas som oberoende när det

gäller förslag till fördelning av uppgifter och uppdrag Det vore bättre med en oberoende utredare för fortsatta insatser.

ALLMÄNT

Länsstyrelsen har tagit del av det mycket omfattande materialet, där utredningen har beskrivit en stor mängd aspekter av klimatanpassningsarbetet. Det är emellertid en stor risk att det är alltför omfattande och berör många områden för att fungera som ett bra underlag för synpunkter. Alla aktörer som deltagit i att ta fram underlag har haft sina önskemål för sin egen myndighets del i åtanke. Utredningen är så omfattande att det krävs en egen analys för att bringa klarhet i var fokus ska läggas och vilka åtgärder som är knutna till detta. För att ytterligare tydliggöra förslagen hade en ekonomisk sammanställning varit värdefull. Vad som är viktigt att belysa är att utredningen tagits fram av en sektorsmyndighet som är huvudaktör och intressent, vilket kan ha påverkat förslag på utförare av åtgärder samt finansiering av dessa. Länsstyrelsen tycker det är viktigt att först utreda och göra en utvärdering av Kunskapscentrum för klimatanpassnings genomförande av sitt uppdrag för perioden 2012-2015 innan nya riktade uppdrag ges till dem.

ORGANISATION

Länsstyrelsens erfarenhet är att integration i befintliga processer och rutiner för både kommuner, länsstyrelser och myndigheter ger bättre förutsättningar för genomslag än att skapa nya parallella strukturer. Risken är att nya strukturer och instanser att relatera till krånglar till det för utövarna, istället för att förenkla arbetet med klimatanpassning. Därför bör man först utvärdera Kunskapscentrum för klimatanpassning för perioden 2012-2015 innan nya riktade uppdrag ges.

Länsstyrelsen stödjer förslaget att en utredning av ansvarsfrågan, med fokus på verksamhetsområde och sakfrågor, är fundamentalt och understryker att det behöver kopplas till både förslaget om en översyn av lagar och regler samt förslaget om en utredning av finansieringsfrågan.

Länsstyrelsen understryker att det borde vara tillräckligt att skriva in uppdrag i instruktionen till samtliga berörda myndigheter i kombination med finansiering och krav på handlingsplan. En hel del av föreslagna åtgärder ingår redan i myndigheters verksamhet. Länsstyrelsen instämmer i att myndigheterna ska samordna arbetet internt och sinsemellan, men bedömer att det i dagsläget inte finns behov av en utpekad samordnande myndighet. Om regeringen ändå har för avsikt att tillsätta en samordnande myndighet behöver denna fråga utredas i särskild ordning av en oberoende utredare. Detta för att skapa tydlighet vad gäller ansvar och roller. Som nämns i utredningen, och i många andra rapporter, så har ingen myndighet all den kompetens som krävs för att samordna klimatanpassningsarbetet i Sverige.

Länsstyrelsen stödjer förslaget om att den föreslagna strategin ska följas upp, men rekommenderar att det inte utförs av en av de aktiva myndigheterna, utan av en oberoende utredare.

LÄNSSTYRELSESNAS ARBETE

Länsstyrelsen instämmer till fullo i utredningens förslag att en riktad, långsiktig finansiering av länsstyrelsernas samordnande funktion i varje län är av yttersta vikt för att driva på arbetet med samhällets anpassning till ett förändrat klimat. Det är viktigt att redan till 2016 skriva in detta i

länsstyrelsernas regleringsbrev. För att ytterligare förstärka samordningen mellan länens klimatanpassningssamordnare ser vi förslaget att finansiera en tjänst som betydelsefull. Viktigt att påpeka är att denna tjänst ska rotera mellan de olika länsstyrelserna då kan de regionala skillnader tas tillvara på ett bra sätt.

KOMMUNERNAS ARBETE

Länsstyrelsen stödjer förslaget med ett riktat ekonomiskt stöd till kommunerna både för att utföra direkta åtgärder för skydd av samhällsviktig verksamhet och för övergripande strategiskt arbete samt för att klimatanpassningsfrågorna ska få ökat genomslag i viktiga sakområden som samhällsplanering och folkhälsa. Det är även viktigt att det inom detta förslag ges möjlighet för kommunerna att förbättra och stärka den interna samverkan mellan förvaltningarna i arbetet med klimatanpassningsfrågor. En kombination av lagstiftning och ekonomiskt stöd stärker alla kommuners möjlighet att arbeta förebyggande med konsekvenserna av klimatets förändringar.

Länsstyrelsen framhåller att olika delar av landet, och därmed olika kommuner, har olika behov och förutsättningar. Därmed har inte alla samma behov av statliga medel (förslaget anger: 1 miljon/kommun, under tre år) utan finansiering bör ges utifrån en ansökan med tydligt syfte och genomförandeplan samt uppföljning. Genomförs förslaget på detta sätt skapas genomtänkta och välunderbyggda förslag som är förankrade i den kommunala verksamheten.

NATIONELL STRATEGI

Länsstyrelsen har den uppfattningen att en strategi behöver baseras på ansvarsfördelning, regelverk och finansiering för att vara användbar i nuläget. Därför anser Länsstyrelsen att dessa frågor ska vara ordentligt utredda och förankrade innan strategin tas fram och beslutas.

Länsstyrelsen tycker det är viktigt och stödjer att strategin tas fram av en expertkommitté. Denna bör vara underställd Miljö- och Energidepartementet och inte Kunskapscentrum för klimatanpassning vid SMHI. Då klimatanpassningsarbetet har pågått under ett antal år är det viktigt och konstruktivt att framtagandet av strategin sker i bred samverkan med nyckelaktörer för att få större betydelse och genomslagskraft.

FINANSIERING

Länsstyrelsen har samma åsikt som utredningens förslag att det är av yttersta vikt att finansieringsfrågan utreds, för att tydliggöra roller, ansvar och resurser. Annars finns det risk att berörda verksamheter, myndigheter och kommuner endast avvaktar på grund av oklara ansvars- och finansieringsförhållanden.

REGELVERK

Länsstyrelsen instämmer i utredningens förslag om att tydliggöra i en utredning vilka regelverk som är problematiska, var målkonflikter uppstår. Det är också av största vikt för aktörer att kunna tolka och använda existerande lagar, de som är dagens verktyg, inom det relativt nya verksamhetsområdet klimatanpassning.

ÖVRIGT

Länsstyrelsen har den uppfattningen att utredningen inte är heltäckande utan att kunskapen kring en hel del sakfrågor behöver utvecklas, se bland annat länsstyrelsernas förslag till åtgärder i de

regionala handlingsplanerna liksom övriga myndigheters underlag till Kontrollstation 2015. Okunskapen gäller i hög grad synergieffekter och konsekvenser för komplexa system i naturen som påverkar biologisk mångfald och ekosystemens tjänster, förutom sakfrågor om folkhälsa, grundvattenbildning och fuktskador på svenska byggnadsmaterial. Detta gäller även konsekvenser och påverkan av klimatanpassningsåtgärder i sig.

Länsstyrelsen är av den uppfattningen att för de areella näringarna är rapportens förslag sammantaget otillräckliga eftersom många nödvändiga anpassningar med hänsyn till jordbrukets livsmedelsproduktion och skogsbrukets virkesproduktion saknas. Här är det viktigt att ta hänsyn till miljömålsberedningens rapport från Expertgruppen för hållbar användning av jordbruksmark förslag, till exempel förslaget om hållbar markavvattning. Den framtida konkurrensen om vatten, till exempel mellan dricksvattenförsörjning och livsmedelsproduktion, är inte heller tillräckligt utrett.

Länsstyrelsen är av samma mening i den problembeskrivning och i de förslag som presenteras gällande bebyggelse, byggnader och kulturarv. Vi anser att det är viktigt med fortsatt kunskapsuppbyggnad och regelöversyn speciellt i delar som gäller byggnadernas och infrastrukturens tekniska utförande och förvaltningen av befintligt byggnadsbestånd. Inom planeringen finns i allt väsentligt de regelverk och den styrning som behövs för att säkerställa en lämplig utformning av den byggda miljön. Dock är det viktigt att höja ambitionsnivån för utförandet av skyddsåtgärder för att säkerställa långsiktigt lämpliga förhållanden inom riskutsatta befintliga bebyggelsemiljöer. Länsstyrelsen anser att ytterligare resurser måste tillskjutas för att säkra sådant skydd.

I takt med att kunskapsunderlagen utvecklas följer behoven av konkret vägledning, verktyg och metoder. Ett stort hinder för implementering är, förutom vad som nämnts ovan, bristande insikt om frågans aktualitet. Därför är det relevantt att fortsätta med breda utbildningsinsatser mot olika aktörer där man särskilt ska försöka nå skolans elever, i alla åldrar.

Angående förslag 9:16 så välkomnar Länsstyrelsen den livsmedelsstrategi som är under framtagande. Vidare ställer sig Länsstyrelsen bakom utredningens förslag att även klimataspekter ska vägas in i framtagandet. Dock är det viktigt att livsmedelstrategin främjar ökad konkurrenskraft och därför får inte klimatanpassning ske på bekostnad av självförsörjningsgraden som bör öka. Länsstyrelsen menar att det är viktigt att det svenska jordbruket fortsätter att utvecklas och drivas konkurrenskraftigt och att andelen svenska produkter som konsumeras bör öka.

Länsstyrelsen delar utredningens slutsats i kapitel 9.5.5 att det saknas en nationell myndighet som analyserar och ansvarar för besöksnäringens utveckling och därmed även klimatförändringens påverkan. Länsstyrelsen ställer sig också positiv till förslaget att tillväxtverket får uppdrag att främja utvecklingen av sektorsöverskridande samarbete. Länsstyrelsen vill dock påpeka att det finns regionala skillnader och förutsättningar för klimatförändringarna vilket gör att det bör finnas utrymme för regional anpassning. Länsstyrelsen kan här bidra med viktig kompetens för att utveckla samarbetet mellan forskning, regionala förutsättningar samt regional och lokal kunskap om besöksnäringen.

Länsstyrelsen anser att det finns frågeställningar kring förorenade områden som kunde förtjäna att framhållas ytterligare. Problemet med förorenade områden nämns endast i korta avsnitt i underlaget. Det borde ha diskuterats mer utförligt hur översvämningar, förändrade

grundvattenförhållanden och risk för erosion, ras och skred kan inverka på förorenade områden. Samtidigt borde en tydligare utpekning av ansvarig myndighet för dessa frågor göras.

Länsstyrelsen stödjer uppfattning att SGI ska få i uppdrag att hålla i ett nationellt tematiskt kompetenscentrum om hållbart markbyggande eftersom att SGI har en god kompetens inom en rad frågor som berör angränsande kunskapsområden, till exempel rent geotekniska frågor. Dock har man inte nämnt hur man vill hantera frågor om förorenade områden i arbetet, och även här har ju SGI en egen kompetens som borde kunna användas. En stor andel av de exploateringsprojekt som kommer till stånd i dagsläget genomförs i städerna, och stora satsningar på klimatanpassning kan bli aktuella i framtiden i våra städer. Eftersom det är ofrånkomligt att man stöter på förorenade områden vid framtida exploatering vore det också önskvärt att definiera hur man vill integrera dessa frågor i arbetet. En miniminivå för detta borde vara en dialog, eller ett utbyte av kunskaper och erfarenheter. Om möjligt bör det även utredas hur data och information bäst ska kunna användas så att myndigheters arbete blir effektivt och tar hänsyn till fler aspekter av hållbart samhällsbyggande.

Länsstyrelsen ser det som positivt att Myndighetens för samhällskydd och beredskaps (MSB) 2:2-anslag utökas enligt förslag 3:23, då anslaget idag inte täcker det behov som finns. Detta är mycket angeläget att öka genomförandet av åtgärder redan i dagens riskbild och det blir allt angelägnare i ett förändrat klimat. Det är ett mycket positivt förslag att utreda möjligheten att genomföra åtgärder på annans mark. Det skulle ge mycket större möjligheter till helhetsgrepp kring risker.

Länsstyrelsen har som förslag att det skulle vara viktigt att varje kommun genomför en sårbarhetskartering som då skulle kunna vara ett betydelsefullt stöd till det kommunala riskarbetet där även klimatanpassning utgör en del.

SYNPUNKTER PÅ FÖRSLAG SOM LÄNSSTYRELSEN BEDÖMER SÄRSKILT ANGELÄGNA

Förslag 3:4

”Regeringen tillsätter en nationell expertkommitté som löpande stöd till den departementsövergripande koordineringsfunktionen.”

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget. Vi anser dock att expertkommittén inte bör verka direkt mot departementen. Länsstyrelsen anser att den föreslagna expertkommittén för klimatanpassning bör underställas ett myndighetsråd motsvarande Miljömålsrådet. Myndighetsrådet bör få en stor bredd. Expertkommittén skulle då ta fram underlag till rådet, medan rådet skulle ansvara för avvägningar och prioriteringar som förmedlas till departementen. För att kunna göra avvägningar och prioriteringar krävs en mycket stor samhällsbredd och insikt om problematik och möjligheter inom olika myndigheters ansvarsområden.

Förslag 3:6

”Berörda sektors- och expertmyndigheter får inskrivet i sina instruktioner att de ska initiera, stödja och följa upp klimatanpassningsarbete inom sitt ansvarsområde.”

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget. Vi anser att klimatanpassningsarbetet i Sverige skulle vara mer framgångsrikt om de berörda myndigheterna får det inskrivet i sina instruktioner. Länsstyrelserna har haft i uppdrag att initiera och samordna klimatanpassning på regional nivå sedan 2009. Arbetet har försvårats avsevärt då flera viktiga sektorsmyndigheter inte haft något uppdrag att arbeta med klimatanpassning, till exempel Boverket och Naturvårdsverket.

Förslag 3:10

"Regeringen ger en särskild utredare i uppdrag att se över lagstiftning och regelverk så att de är ändamålsenliga för klimatanpassning av Sverige."

Länsstyrelsen anser det som särskilt viktigt att detta genomförs. Då uppgiften är omfattande skulle den behövas delas upp i flera utredningar.

Förslag 3:11

"Länsstyrelserna får långsiktig finansiering för regionalt samordningsansvar för klimatanpassningsarbetet i länen."

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget. Det är positivt att utredningen ser Länsstyrelsens roll som samordnare av klimatanpassningsarbetet som en central faktor för framgång och att man föreslår en långsiktig finansiering. Vi instämmer också i en långsiktighet i länsstyrelsernas klimatanpassningsuppdrag krävs för att de regionala handlingsplanerna ska resultera i ett verkningsfullt och uppföljningsbart arbete.

Förslag 3:12

"Nationell finansiering ges till kommuner för en tidsbegränsad samordnad funktion för klimatanpassning. Kostnaden uppskattas till 1 miljon kronor per kommun och år för en period på ca 3 år per kommun. Kommunerna ska årligen redovisa hur medlen har använts och vilka resultat som de lett till."

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget. Dock bör förslaget för att få god effekt utformas som ett sökbart stöd som kan användas för både konkreta åtgärder och för strategiskt arbete. Anledningen är att kommunerna har kommit olika långt och de har olika behov, kopplat till riskbild och till exempel ekonomiska förutsättningar.

Förslag 3:22

"Tillsätt en särskild utredare med uppdrag att ge förslag på hur framtida arbete med anpassning till klimatförändringar kan och bör finansieras och hur ansvaret bör fördelas mellan stat, kommun och enskild. Utredningen bör även se över om samballets försäkringskydd i sin nuvarande utformning är tillräckligt för att klara av de skadekostnader som kan följa av ett förändrat klimat och i vilken utsträckning det stimulerar klimatanpassning."

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget. Det är oerhört viktigt att frågan om finansierings- och ansvarsfrågorna utreds. Det råder en stor osäkerhet runt dessa frågor idag vilket har en hämmande faktor på klimatanpassningsarbetet.

Förslag 7:4

"Länsstyrelserna får inskrivet i sitt regleringsbrev för det samlade anslaget för klimatanpassning att de ska avsätta medel motsvarande en minst en heltidstjänst för att stärka ordförandegruppens samordningsfunktion med nationella myndigheter."

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget. Det är viktigt att påpeka att samordningsfunktionen ska rotera mellan länsstyrelserna och att det tillskjuts finansiering till tjänsten på respektive länsstyrelse.

Förslag 7:7

"Den nationella myndighet som får ansvar för upphandling (tillsvidare Konkurrensverket) får i uppdrag att ta fram kriterier för klimatanpassad upphandling inom Lagen för offentlig upphandling. Uppdrag bör inkludera att tillsammans med Boverket sprida kunskap till politiker och kompetens till kommunala upphandlare om kriterierna, samt om möjligheten att ställa krav på klimatanpassning inom ramen för Lagen om offentlig upphandling."

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget. Det här är ett viktigt förslag som kan få stor påverkan på upphandlingar. Att ta fram tydliga kriterier och vägledning kring tillämpning i upphandling är viktigt då det kan minska antalet åtgärder som måste göras i efterhand.

Förslag 9:3

"Boverket får i uppdrag att, tillsammans med Nationellt kunskapscentrum för klimatanpassning vid Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, öka tillgången till vägledning och data som möjliggör planering av grön och blå infrastruktur i urban miljö, integrerat med andra aspekter."

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget men vill påpeka att det är viktigt att Naturvårdsverket involveras i arbetet. Länsstyrelsen anser att insatser för att öka mängden grönytor och vattenstråk i bebyggd miljö bör prioriteras högt. Det ger många positiva effekter; dämpar översvämningsproblematik vid till exempel skyfall, ökar biologisk mångfald, gynnar ekosystemtjänster, sänker lufttemperaturen under heta dagar, större träd ger skugga, absorberar luftföroreningar och binder koldioxid samt skapar en attraktiv miljö för människor.

Förslag 9:28

"Länsstyrelserna får i uppdrag att samordna regional klimatanpassning med uppdraget att ta fram regionala handlingsprogram för miljömålen."

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget. Det är viktigt att påpeka att tidsaspekterna skiljer sig åt mellan miljömålsarbetet och klimatanpassningsarbetet. Miljömålen har som målår 2025 - 2030 medan klimatanpassning har ett betydligt längre perspektiv. Åtgärder för att nå Miljömålen på kortare sikt bör inte utformas så att de hindrar eller fördröjer klimatanpassningsåtgärder.

Karin Hermansson

Chef Utvecklingsavdelningen

Tomas Ekelund

Samordnare klimatanpassning